

“KIMYO FANINI OQITISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA ISTIQBOLLARI”

Farg‘ona viloyati Toshloq tumani

26- o‘rta ta‘lim maktabi Kimyo fani o‘qituvchisi

Dolimova Muqaddas To‘lqinovna

Annatsiay: *Ushbu maqolada kimyo o‘qitishning metodlari va uslublari haqida tushunchalar hamda ushbu metodlarning o‘quvchilarda kuzatilgan samaradorligi haqida so‘z yuritiladi.*

Kalit so‘zlar: *zamonaviy ta‘lim vositalari, samarali metod, galogenlar, murakkab masalalar, globallashuv, guruhli fikrlash, izlanish, imkoniyat, amaliy.*

Ta‘lim tizimida islohotlarni amalga oshirish jarayonida o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini eng samarali metod va vositalar yordamida nazorat qilish hamda baholash muhim ahamiyatga ega. Baholash tizimi orqali o‘quvchilarning fanlarni o‘zlashtirishida bo‘shliqlar hosil bo‘lishining oldi olinadi. Jahon yoshlari bilan tengma-teng raqobatlasha oladigan, kuchli bilim va tafakkurga ega avlod shakllanadi. Fan-texnika jadal sur‘atlar bilan rivojlanib borayotgan hozirgi globallashuv davrida umumiy o‘rta ta‘lim maktablari kimyo fani o‘qituvchilarining zimmasiga ham nihoyatda mas‘uliyatli vazifalarni yuklab qo‘ymoqda. O‘quvchilarga kimyo fanini o‘qitishda zamonaviy yondashuvlarni tatbiq qilish, innovatsiyalardan foydalanish uchun zarur bo‘lgan bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish hamda darslarida zamonaviy ta‘lim vositalaridan foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish, ya‘ni texnik vositalardan, ekspresso‘rovlar, test so‘rovlari, aqliy hujum, guruhli fikrlash, kichik guruhlar bilan ishlash va boshqa interfaol ta‘lim usullaridan foydalanish hozirgi kun talablaridan biri hisoblanadi. Kimyo darslarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish bugungi kun kimyosining eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Ushbu buyuk vazifalarni amalga oshirish yo‘lida barcha fanlar qatori kimyo fanining ham o‘rni kattadir.

Bahs (munozara) -aniq muammo bo'yicha fikr almashish, muhokama shaklidagi ta'lim berishning faol usuli. Munozara usuli hamma vazifalarni bajaradi Bu usuldan quyidagi maqsadlarda foydalaniladi: yangi bilimlarni shakllantirishda; o'quvchilar u yoki bu savollarnichuqur o'ylab ko'rish, ularning mohiyatiga kirishni ta'minlashda; o'quvchilarni dalil va dalillarga asoslangan xulosalar orasidagi farqni tushunib yetishga o'rgatishda; o'zaro fikr almashinuv ko'nikmalarni shakllantirishda; o'quvchilarga shaxsiy fikrida mustahkam turish va uni himoya qilishiga yordam berish. Munozara erkin bo'ladi, qachonki, u erkin rivojlansa, boshqaruvchan bo'lishi mumkin. U faqat o'zlashtirish lozim bo'lgan mavzu va savollarga taalluqli bo'lishi kerak. Insert –samarali o'qish va fikrlash uchun matnda belgilashning interfaol tizimi. Avvalgi bilimlarni faollashtirish va matnda belgilash uchun savollarning qo'yilish muolajasi. Shundan so'ng matnda uchraydigan, har turdagi axborotlarning belgilanishi. Insert -matn bilan ishlash jarayonida ta'lim oluvchiga o'zining mustaqil bilim olishini faol kuzatish imkonini ta'minlovchi kuchli asbob.

Insert -o'zlashtirishning majmuali vazifalarini yechish va o'quv materialini mustahkamlash, kitob bilan ishlashning o'quv malakalarini rivojlantirish uchun foydalaniladigan o'qitish usulidir.

Matnda belgilash tizimi

() -men bilaman deganni tasdiqlovchi belgi;

() -yangi axborot belgisi;

() -mening bilganlarimga, zid belgisi;

() -meni o'ylantirib qo'ydi. Bu bo'yicha menga qo'shimcha axborot kerak belgisi.

“Aqliy hujum” –“breynstorming” (brain storming) inglizcha so'zdan olingan bo'lib, faol ta'limning, boshqaruvning va tadqiqotning metodlaridan biri hisoblanadi. Bu metod aqliy faollikni qo'zg'atadi, ijodiy va innovatsion jarayonlarni tezlashtiradi.

Pinbord (inglizchadan: pin-mahkamlash, board –yozuv taxtasi) munozara usullari yoki o'quv suhbatini amaliy usul bilan moslashdan iborat. Ta'limiy o'yin Ishbilarmon va rol (holat)li o'yinlar muammoli topshiriqning bir turi. Faqat bunday holatda matnli material o'rniga, o'quvchilar tomonidan o'ynaladigan sahnalashtirilgan hayotiy holatlar ishlatiladi. Kimyoni o'qitishda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan juda

ko`plaridan samarali foydalanilmoqda. Ulardan ba`zilarining tavsifi va kimyoni o`qitishda qo`llanilishi bilan tanishamiz.

Blits-so`rov metodi so`rovda ishtirok etuvchilar o`rtasida psixologik kommunikativ aloqani o`rnatadi. Savollar so`rovchi tomonidan oldindan tuziladi. Savollar qisqa aniq javobni talab etadi. Bu metodda o`quvchilarga o`rganilgan butun mavzu va uning ma`lum qismining asosiy tushunchalari va tayanch iboralari bo`yicha tuzilgan savollarga javob (og`zaki, yozma, jadval, diagramma) ko`rinishida taklif etiladi.

Masalan: “Metallmaslar” mavzusi bo`yicha Blits-so`rov

1. Eng yengil metallmas. (Vodorod)
2. Gaz holatdagi qaysi metallmas eng og`ir? (Xlor)
3. Qaysi metallmas davriy jadvalda “doimiy ro`yxatda” emas? (Vodorod)
4. Qaysi metallmasning nomi “hayotsiz” degan ma`noni bildiradi? (Azot)
5. Napoleon qaysi modda birikmasi bilan zaharlangan? (Mishyak)
6. Qaysi metallmas sun`iy yo`l bilan olingan? (Astat)
7. Olmos qaysi metallmas atomlaridan tashkil topgan? (Uglerod)
8. Qaysi element yetishmovchiligidan bo`qoq kasalligi kelib chiqadi? (Yod)
9. Qaysi element yetishmovchiligi kariesga olib keladi? (Ftor)
10. Birinchi jahon urushida kimyoviy qurol sifatida ishlatilgan sarg`ish-yashil gaz? (Xlor)
11. Yagona suyuq metallmas? (Brom)
12. Badbo`y element? (Brom)
13. Nurli metallmas. (Fosfor)
14. Alkimyogarlarning “falsafa toshi”ning asosiy tarkibida qaysi element bo`ladi deb taxmin qilishgan? (Oltinugurt)

“Zinama-zina” texnologiyasining tavsifi. Ushbu mashg`ulot o`quvchilarni o`tilgan yoki o`tilishi kerak bo`lgan mavzu bo`yicha yakka va kichik jamoa bo`lib fikrlash hamda xotirlash, o`zlashtirilgan bilimlarni yodga tushirib, to`plangan fikrlarni umumlashtira olish va ularni yozma, rasm, chizma ko`rinishida ifodalay olishga o`rgatadi. Bu texnologiya o`quvchilar bilan bir guruh ichida yakka holda yoki guruhlarga ajratilgan holda yozma ravishda o`tkaziladi va taqdimot qilinadi. Texnologiyaning maqsadi. O`quvchilarni erkin, mustaqil va mantiqiy fikrlashga, jamoa bo`lib ishlashga, izlanishga, fikrlarni jamlab ulardan nazariy va amaliy tushuncha hosil qilishga, jamoaga o`z fikri bilan ta`sir eta olishga, uni ma`qullashga, shuningdek, mavzuning tayanch tushunchalariga izoh berishda egallagan bilimlarini qo`llay olishga o`rgatish. Texnologiyaning qo`llanishi: ma`ruza (imkoniyat va sharoit bo`lsa), seminar, amaliy va laboratoriya mashg`ulotlarida yakka tartibda yoki kichik guruhlarda o`tkazish hamda

nazorat darslarida qo'llanilishi mumkin. Mashg'ulotda qo'llaniladigan vositalar: A-3, A-4 formatlarda tayyorlangan (mavzuni ajratilgan kichik mavzuchalar soniga mos) chap tomoniga kichik mavzular yozilgan tarqatma materiallar, flomaster (yoki rangli qalam)lar. Mashg'ulotni o'tkazish tartibi: o'qituvchi o'quvchilarni mavzular soniga qarab 3-5kishidan iborat kichik guruhlariga ajratadi (guruhlar soni 4 yoki 5ta bo'lgani ma'qul); o'quvchilar mashg'ulotning maqsadi va uning o'tkazilish tartibi bilan tanishtiriladi. Har bir guruhga qog'ozning chap qismida kichik mavzu yozuvi bo'lgan varaqlar tarqatiladi; o'qituvchi guruh a'zolarin tarqatma materialda yozilgan kichik mavzular bilan tanishishlarini va shu mavzu asosida bilganlariniflomaster yordamida qog'ozdagi bo'sh joyiga jamoa bilan birgalikda fikrlashib yozib chiqish vazifasini beradi va vaqt belgilaydi; guruh a'zolari birgalikda tarqatma materialda berilgan kichik mavzuni yozma (yoki rasm, yoki chizma) ko'rinishida ifoda etadilar. Bunda guruh a'zolari kichik mavzu bo'yicha imkon boricha to'laroq ma'lumot berishlari kerak bo'ladi. Tarqatma materiallar to'ldirilgach, guruh a'zolaridan bir kishi taqdimot qiladi. Taqdimot vaqtida guruhlar tomonidan tayyorlangan materiallar, albatta, sinf doskasiga mantiqan tagma-tag (zina shaklida) ilinadi;

O'qituvchi guruhlar tomonidan tayyorlangan materiallarga izoh berib, ularni baholaydi va mashg'ulotni yakunlaydi. O'quv mashg'ulotining bunday tashkil etilishi o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, o'tilgan va o'zlashtirilgan mavzularni eslashga, ularni yozma(yoki rasm, chizma ko'rinishida) bayon etishga, fikrlarni umumlashtirishga o'rgatadi. Masalan, "Galogenlar" mavzusi bo'yicha guruhlariga quyidagicha topshiriq beriladi. Berilgan galogenning xossalari, ishlatilishi va biologik ahamiyati haqidagi ma'lumotlarni yozing.

Kontseptual jadval o'rganilayotgan hodisa, tushuncha, fikrlarni ikki va undan ortiq jihatlari bo'yicha taqqoslashni ta'minlaydi. Tizimli fikrlash, ma'lumotlarni tuzilmaga keltirish, tizimlashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'quvchilar: 1. Kontseptual jadvalni tuzish qoidasi bilan tanishadilar. Taqqoslanadiganlarni aniqlaydilar, olib boriladigan taqqoslanishlar bo'yicha xususiyatlarni ajratadilar.

Alohida yoki kichik guruhlarda kontseptual jadvalni to'ldiradilar: eniga taqqoslanadigan (fikr, nazariyalar) joylashtiriladi; bo'yiga taqqoslanish bo'yicha olib boriladigan turli tavsiflar yoziladi

.Ish natijalarining taqdimoti.

Venn diagrammasi -ikki va uch jihatlarni hamda umumiy tomonlarini solishtirish yoki taqqoslash yoki qarama-qarshi qo'yish uchun qo'llaniladi. Tizimli fikrlash, solishtirish, taqqoslash, tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'quvchilar: kichik guruhlarda Venn diagrammasini tuzadilar. juftliklarga birlashadilar, o'zlarining diagrammalarini taqqoslaydilar va to'ldiradilar. doiralarning kesishuvchi joyida ikki doira uchun umumiy bo'lgan fikrlar ro'yxatini tuzadi. ish natijalarining taqdimoti.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. *Ismatov I.Sh., Omonov H.T., Mahmudov Yu.G., Kenjayev D.M., Qo'chqorov M.A., Xolmirzayev Z.J. Xolmatova D.B. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kimyo*

2. *fanini o'qitishni takomillashtirish texnologiyalari. "Yangi nashr" Toshkent-2016*

3. *Rahmatullayev N.G., Omonov H.T., Mirkomilov Sh.M. "Kimyo o'qitish metodikasi", O'quv qo'llanma, Toshkent, "Iqtisod-Moliya"-2013 yil.*

4. *Ro'ziyeva D., Usmonboyeva M., Xoliqova Z., Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi. T.: 2013. 13.*